

студентом, забезпечувала збереження та розвиток єдиного науково-освітнього простору, сприяла встановленню контактів між майбутніми колегами.

Висновок. Проведена робота з реалізації педагогічних умов у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей дала можливість студентам використовувати спеціальні знання, вміння та навички, які спонукали їх до розвитку професійної діяльності. Нерідко педагоги стикаються з тим, що відсутність професіоналізму виникає через відсутність відповідних знань, тому весь час розвиваючи професійну діяльність соціального педагога, ми надавали професійні знання, закріплюючи їх створенням творчих продуктів власної професійної діяльності.

Перспективи подальшого дослідження. Розв'язання розглянутої проблеми вимагає подальших комплексних досліджень, адже підготовленість майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей є передумовою успішного виконання ними своїх професійних функцій, а також особистісного зростання.

Список використаної літератури:

1. Арефьев И. П. Подготовка учителя к профильному обучению старшеклассников / И. П. Арефьев // Педагогика. — 2003. — №5.

2. Боксгорн В. В. Формування професійної креативності в майбутніх соціальних педагогів: дис. кандидата пед. наук: 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Боксгорн Віта Василівна. — Одеса, 2012. — 231 с.

3. Капська А. Й. Організація наскрізної практики студентів за спеціальністю 6.010106 «Соціальна педагогіка» (методичні рекомендації) / За заг. ред. Капської А. Й. — К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. — 32 с., с. 3.

4. Курлянд З. Н. Професійно-креативне середовище ВНЗ — передумова підвищення якості підготовки майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / З. Н. Курлянд // е-журнал «Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития», 2009. — № 1 — Режим доступу до журн: http://intellect-ivest.org.ua/rus/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2009_st_16.

5. Курлянд З. Н. Психолого-педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс] / З. Н. Курлянд // Наука і освіта. — 2008. — № 8, 9. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2008_89/pedagogika/kurl.htm, с. 171]

6. Леонова В. І. Структурні компоненти підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей / В. І. Леонова // Наука і освіта. — Одеса, 2013.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНОМОВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ МАЛОКОМПЛЕКТНОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВИТИ

УДК 378.937

Шацька Н. М.

В статье раскрыта сущность украиноязычной культуры, уточнена ее структура (мотивационно-стимулирующий, когнитивно-поведенческий профессиональный и личностный компоненты). Теоретически и экспериментально доказана эффективность педагогических условий в развитии украиноязычной культуры учителя.

Ключевые слова: україноязычна культура, малокомплектна школа, система послєдипломного образования.

In the article the essence of the Ukrainian culture is defined is offered; the structure (motivational and simulative, cognitive and behavioral, professional and personal components) is specified. The efficiency of the pedagogical conditions in development of Ukrainian culture of teacher is proved theoretically and experimentally.

Key words: Ukrainian culture, ungraded school, postgraduate educational system.

На сучасному етапі розвитку суспільства значно зростає роль мовної культури як соціального й індивідуального явища, що дозволяє успішно реалізувати процес комунікації між людьми. Безумовно, мова кожного народу має високу соціальну значущість і самоцінність, оскільки вона виконує роль своєрідного коду для збереження, транслювання та подальшого розвитку його національної самобутності. Саме через мову людина відчуває причетність до культури свого етносу, а через неї – причетність до загальнонародської культури.

Важливо підкреслити, що українська мова не тільки є рідною для етнічних українців, даючи їм можливість долучитися до культурної спадщини свого народу, але й єдиною державною мовою на території країни, що знайшло відбиття в статті 10 Конституції України. Тому вільне володіння цією мовою є обов'язком кожного її громадянина. У контексті поданого перед шкільними закладами постає важливе завдання щодо забезпечення опанування учнівською молоддю україномовною культурою.

Оскільки провідну роль у вирішенні цього завдання відіграють учителі, вони мають стати для своїх вихованців взірцем сформованості україномовної культури [1]. Причому особливо актуальним це питання є для педагогів малокомплектних шкіл, у яких багато часу відводиться на індивідуальну роботу з учнями.

Проте результати проведеного пілотажного дослідження [2] засвідчили, що майже третина шкільних педагогів малокомплектних шкіл допускають у своєму мовленні лексичні помилки, а біля половини вчителів неспроможні повноцінно використовувати багатство рідної мови в педагогічній діяльності. Також з'ясовано [2], що в закладах післядипломної педагогічної освіти значної уваги цьому аспекту не приділяється. Отримані дані вносять необхідність проведення в цих закладах цілеспрямованої роботи з метою розвитку україномовної культури в учителів малокомплектних шкіл. Причому, особливу важливість дане питання набуває у світлі того, що саме оволодіння україномовною культурою дозволяє розв'язати такі важливі практичні завдання, як підвищення ефективності методичної підготовки вчителів малокомплектних шкіл, забезпечення можливостей формування у них соціальної, комунікативної, професійної компетентностей.

Як свідчить аналіз наукових джерел, деякі аспекти окресленої проблеми досліджувалися фахівцями в різних наукових галузях. Так, загальнотеоретичні основи розвитку мови й мовної культури визначено в дослідженнях із лінгвістики (В. Виноградов, Б. Ларін, Л. Щерба, С. Ожегов, Д. Розенталь та інші). Проблема міжособистісного спілкування та мовної взаємодії висвітлювалася у

працях із психології (Б. Ананьєв, О. Бодальов, Л. Виготський, В. Мясіщев та інші). Педагогічні питання порушеної проблеми знайшли відображення в доробках видатних науковців минулого — Л. Ушинського, В. Водовозова, А. Макаренка, В. Сухомлинського та сучасних педагогів — А. Богуш, І. Зязюна, С. Нікольської, Н. Ольшанської, В. Пасинок, В. Тарасової, Г. Сагач та інших. Аналіз мовних символів культури здійснювався Н. Данилюк, В. Денисенко, С. Костянтинівною та іншими дослідниками. Також з'ясовано, що деякі науковці (В. Журавльов, Г. Назаренко, С. Назарова, Е. Нікітін та інші) вивчали актуальні тенденції розвитку системи післядипломної педагогічної освіти та можливості підвищення професійної майстерності вчителя в межах цієї системи.

Разом із тим, результати досліджень і практика роботи інститутів післядипломної педагогічної освіти засвідчують, що проблемі розвитку україномовної культури вчителів шкіл, зокрема малокомплектних шкіл, достатньої уваги з боку науковців та педагогів-практиків не приділяється. Саме тому метою статті є визначення та обґрунтування педагогічних умов розвитку україномовної культури вчителя малокомплектної школи в системі післядипломної освіти.

Україномовна культура вчителя — це інтегративна професійна якість педагога, що виявляється в його повноцінному оволодінні всіма засобами (лексичними, граматичними, фонетичними тощо) української мови та здатності оптимальним чином використовувати їх у різних умовах взаємодії з усіма учасниками навчально-виховного процесу (школярами, їхніми батьками, колегами), забезпечувати ефективний вплив на формування особистості кожного учня.

Структуру україномовної культури вчителя малокомплектної школи доцільно розглядати як сукупність таких компонентів, як: *мотиваційно-стимулювальний* (усвідомлення педагогом ролі мовної культури як професійно-необхідної якості педагога, наявність у нього мотивів щодо постійного самовдосконалення мовної культури та формування цієї культури у своїх вихованців); *емоційно-ціннісний* (сприйняття української мови як важливої соціальної й особистісної цінності, отримання емоційного задоволення від спілкування цією мовою з іншими людьми та від сприйняття творів культури, в яких використовується рідна мова (пісні, спектаклі, фільми тощо), відчуття гордості за свою належність до українського народу як носія української мови; *когнітивно-поведінковий* (засвоєння необхідних знань (лексичних, граматичних, фонетичних тощо) про мову, норми її правила її використання, наявність комунікативних умінь, які дозволяють учителю адекватно використовувати під час здійснення педагогічної взаємодії різноманітні форми й методи вербального та невербального спілкування, співвідносити мовні засоби з метою й умовами педагогічного спілкування); *професійно-особистісний* (сформованість професійно-особистісних якостей, необхідних для успішного здійснення комунікативної взаємодії: емпатії, рефлексії, толерантності, тактовності, доброзичливості, ініціативності тощо).

Аналіз наукової літератури (О. Біда, М. Картель, Г. Кoberник, В. Мелешко, Н. Побірченко та інші) дає підстави для висновку, що особливості професійної діяльності вчителя малокомплектної школи зумовнюються такими факторами, як: нестандартність проведення навчально-виховної роботи в умовах класу-комплекту; відсутність готовності випускників педагогічних закладів до ро-

боти в малокомплектній школі; обмежений обсяг друкованої науково-методичної літератури з питань організації навчально-виховної роботи, розроблених науково-методичних рекомендацій щодо здійснення педагогічної взаємодії та контролю за навчальним процесом у такій школі; не завжди якісна кадрова забезпеченість шкіл, наявність труднощів у організації навчально-виховного процесу в разі відсутності вчителя через ті чи інші об'єктивні чи суб'єктивні обставини; нестабільність поєднання класів, варіативність щорічного набору дітей; обмеженість використання ТЗН, наочності, екскурсійних форм роботи, що збіднює поінформованість і загальний розвиток дітей; висока методична ізоляваність педагогів у школі; необхідність поєднання вчительських функцій із функціями управління навчально-виховним закладом; низька підготовленість шестилітніх дітей до навчання в школі через відсутність дошкільних закладів, неувагу батьків до цих питань тощо. Крім того, важливо відзначити, що у вищевказаній школі існують загрози гіперопіки й гіперконтролю з боку вчителів, бо практично кожна дія учнів здійснюється під контролем педагогів, які звертаються до кожного з них у три-п'ять разів частіше, ніж у звичайній школі. Водночас науковці підкреслюють, що малочисельність учнів у школі має певні позитивні моменти для організації освітньої діяльності школярів, бо дає змогу на практиці реалізовувати принципи диференціації та індивідуалізації навчання, забезпечити активний взаємовплив дітей.

На підґрунті врахування вищевказаних особливостей професійної діяльності вчителя малокомплектної школи було теоретично обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність процесу розвитку його україномовної культури.

Так, науковцями (І. Бех, Л. Зоріна, А. Кір'якова, В. Краєвський, В. Сластьонін, Г. Чижакова та інші) доведено, що поведінку людини значною мірою зумовлює система її ціннісних ставлень до різних аспектів її життєдіяльності. Ціннісні ставлення як важливий елемент внутрішньої структури індивіда викремлюють те, що є для нього найбільш суттєвим у житті, відображають спрямованість його потреб та інтересів, а як наслідок – забезпечують сталість та наступність у стилі діяльності особистості. Проте дані пілотажного дослідження засвідчують, що в більшості вчителів малокомплектних шкіл не сформоване ціннісне ставлення до україномовної культури, що є необхідною передумовою успішності її розвитку. На підставі цього зроблено висновок про те, що першою педагогічною умовою, що забезпечує успішний розвиток у педагогів цієї культури, є *формування в них ціннісного ставлення до україномовної культури як професійно значущої якості вчителя*.

Крім того, характеризуючи розвиток україномовної культури вчителя, науковці (Н. Баліцька, М. Вашуленко, М. Князян, В. Пасинок) наголошують на тому, що цей процес, як і взагалі процес його професійного зростання, має безперервний характер та значною мірою залежить від ефективності власних зусиль педагога, усвідомлення ним високої значущості самовдосконалення в цьому напрямі. Однак, як встановлено під час проведення пілотажного дослідження, тільки чверть учителів малокомплектних шкіл систематично займаються професійним самовдосконаленням. У свою чергу, майже половина опитаних педагогів визнали, що мають суттєві труднощі в пошуку необхідної для професійної діяльності науково-методичної інформації. У світлі цього зроблено висно-

вок про необхідність викладачам, що працюють у системі безперервної освіти, приділяти значну увагу в своїй роботі озброєнню вчителів малокомплектних шкіл знаннями, потрібними їм для пошуку, опрацювання й аналізу різного виду інформації, необхідної для вдосконалення україномовної культури. Тому другою педагогічною умовою визнано *поглиблення інформаційно-комунікативної компетентності учителів малокомплектних шкіл для успішного вдосконалення ними україномовної культури*.

Реалізація першої з визначених педагогічних умов передбачала використання в роботі з учасниками експерименту таких методів і форм роботи, як лекції, теоретичні семінари, практичні заняття («Культура заняття в педагогічному спілкуванні», «Сучасна українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови», «Документ – основна одиниця писемного мовлення в педагогічному спілкуванні» тощо), бесіди, круглі столи, диспути («Від чого залежить успіх мовленнєвої дії?», «Що таке мовна культура?», «Вплив україномовної культури учителя малокомплектної школи на мовлення школярів» тощо), мовленнєві практикуми, виконання спеціальних вправ, ділові й рольові ігри («Мобілізація учнів», «Опитування», «Спілкування з учнем», «Комунікативний контакт» тощо), комунікативні тренінги, конкурси знавців україномовної мови тощо.

Відповідно до другої визначеної умови, педагогічна взаємодія з учителями малокомплектних шкіл спрямовувалась на поглиблення їхньої інформаційно-комунікативної компетентності для вдосконалення україномовної культури. З цією метою використовувались такі методи та форми роботи, як лекції, семінари, практичні заняття («Інформаційно-комунікативна компетентність як засіб вдосконалення україномовної культури», «Можливості використання Інтернету в роботі вчителя малокомплектної школи» тощо), практикуми, виконання вчителями групових та індивідуальних проєктів («Роль інформаційних технологій в професійній діяльності вчителя малокомплектної школи» тощо), майстер-клас викладачів інформатики та інформаційних технологій, розробка програми професійно-комунікативного самовдосконалення.

З метою перевірки висунутого припущення було організовано педагогічний експеримент, який проводився протягом 2007-2012 рр. в Запорізькому, Черкаському, Рівненському, Хмельницькому обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти. До участі в експерименті було залучено 197 учителів малокомплектних шкіл, які проходили підвищення кваліфікації в цих інститутах. Експериментальним упровадженням визначених педагогічних умов у окреслені заклади було доведено їхню ефективність. Так, у експериментальній групі кількість учителів із високим рівнем сформованості україномовної культури збільшилася на 18,3 %, а із низьким рівнем зменшилася на 27,6 %.

Отже, визначені педагогічні умови сприяють активізації розвитку україномовної культури вчителів малокомплектних шкіл, забезпечують можливості їхньої творчої самореалізації та самоактуалізації.

Перспективними для подальшого наукового пошуку є питання розвитку україномовної культури педагогів, які працюють в освітніх закладах іншого типу, а також формування україномовної культури майбутніх учителів під час здійснення їхньої професійної підготовки у вищих навчальних педагогічних закладах.

Література

1. Зязюн І. Немає педагогіки без педагога... / І. Зязюн // Рідна школа. 2012. — № 4-5. — С. 19-23.
2. Шацька Н. М. Розвиток україномовної культури вчителя малокомплектної школи в системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Шацька Наталія Михайлівна. — Харків, 2013. — 207 с.

РУХОВА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТОК ІНСТИТУТУ ФІЗИКИ І МАТЕМАТИКИ

УДК: 371.15+378+796.012+37.037

Пільова С. Г.

Розглянуто проблему стану рухової активності студенток 1 та 2 курсів інституту фізики і математики ПУНПУ імені К. Д. Ушинського. Висвітлено результати рухової добової активності студенток 1 і 2 курсів інституту фізики та математики за Фремінгемської методикою. Відмічено, що студентки мало часу витрачають на види фізкультурної діяльності і 87% обмежуються побутовою руховою активністю. Встановлено, що індекс рухової активності студенток 1 і 2 курсів низький. Відмічено, що рівень рухової активності студенток треба покращувати за рахунок розробки нових програм, які б відповідали рівню їх розвитку, потреб та ін.

Ключові слова: руховий, активність, студентки, норма, Фремінгемська методика.

ДВИГАТЕЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ СТУДЕНТОК ИНСТИТУТА ФИЗИКИ И МАТЕМАТИКИ

Пилёва С. Г.

Рассмотрена проблема состояния двигательной активности студенток 1 и 2 курсов института физики и математики ЮУНПУ имени К. Д. Ушинского. Освещены результаты двигательной суточной активности студенток 1 и 2 курсов института физики и математики по Фремингемской методике. Отмечено, что студентки мало времени тратят на виды физкультурной деятельности и 87% ограничиваются бытовой двигательной активностью. Установлено, что индекс двигательной активности студенток 1 и 2 курсов низкий. Отмечено, что уровень двигательной активности студенток нужно повысить за счет разработки новых программ, которые соответствовали бы уровню их развития, потребностей и т. д.

Ключевые слова: двигательная, активность, студентки, норма, Фремингемская методика.

MOTION ACTIVITY OF STUDENTS OF THE INSTITUTE OF PHYSICS AND MATHEMATICS

Pilyova S. G.

The problem of condition of motion activity of students of 1 and 2 courses of the institute of physics and mathematics the state institution